

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας (ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

4 - 6 Σεπτεμβρίου 2009 • Νυμφαίο Φλώρινας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Η Διδασκαλία
της Ελληνικής Γλώσσας
(ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΝΥΜΦΑΙΟ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
4, 5 και 6 Σεπτεμβρίου 2009

ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος:

Τομπαΐδης Δημήτριος
Ομότιμος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Μέλη:

Δαμανάκης Μιχάλης, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Ιορδανίδου Άννα, αν. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Πάτρας
Καλλογήρου Τζίνα, αν. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Καμαρούδης Σταύρος, επίκ. καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Καψάλης Γεώργιος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Κουτσογιάννης Δημήτρης, επίκ. καθηγητής Φιλοσοφικής,
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Ματσαγγούρας Ηλίας, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Μήτσος Ναπολέων, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Μπερελής Πέτρος, σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Νάκας Αθανάσιος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Ντίνας Κώστας, αν. καθηγητής ΠΤΝ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Παπαδογιαννάκης Νικόλαος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Σουλιώτης Μίμης, καθηγητής ΠΤΝ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Τσιάκαλης Γιώργος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Χατζηπαναγιωτίδη Άννα, επίκ. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Frederick Κύπρου
Χατζησαββίδης Σωφρόνης, καθηγητής ΤΕΑΠΗ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος

Κώστας Δ. Ντίνας

Γραμματέας

Άννα Βακάλη

Ταμίας

Άννα Χατζηπαναγιωτίδη

Μέλη

Αναστασία Στάμου
Τριαντάφυλλος Κωτόπουλος

Γραμματεία

Έφη Γώτη
Ευδοξία Τραϊανού
Δημήτρης Χασανίδης
Ελένη Παπαϊωάννου
Στεφανία Τσακίροπούλου

Πλήρης βιβλιογραφική αναφορά άρθρου:

Ντίνας, Κ., Χατζηπαναγιωτίδη, Α., Βακάλη, Α., Κωτόπουλος, Τ. & Στάμου, Α. (επιμ.) 2010. Πρακτικά Πανελλήνιου Συνεδρίου με διεθνή συμμετοχή "Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας (ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)", βλ. <http://linguistics.nured.uowm.gr/Nimfeo2009/praktika> ημερομηνία πρόσβασης ηη/μμ/εε

ΑΙΘΟΥΣΑ 2

Π. Κρασίδου, Φ. Τεντολούρης

17.40-18.00 Χρήση στρατηγικών από αλλόγλωσσους μαθητές του Δημοτικού κατά την ανάγνωση κειμένων στην ελληνική γλώσσα
Κ. Μαστροθανάσης, Α. Γελαδάρη, Ε. Γρίβα

18.00-18.20 Νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας: μια πρόταση διδασκαλίας
Α. Πάσχου

18.20-18.40 Συζήτηση

18.40-19.20 Διάλειμμα

Προεδρείο: Ν. Μήτσος - Δ. Μπενέκος

19.20-19.40 Διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας στα Μειονοτικά σχολεία της Θράκης. Η επικοινωνιακή μέθοδος διδασκαλίας σύμφωνα με το πρόγραμμα εκπαίδευσης μουσουλμανοπαίδων, διαπιστώσεις και προτάσεις για επέκταση της μεθόδου με δραστηριότητες επικεντρωμένες στα κέντρα ενδιαφέροντος των μαθητών
Μ. Ραηλίου, Τ. Ραηλίου

19.40-20.00 Η διδασκαλία των επαγγελματικών ουσιαστικών σε -as, -της, -ικος σε αλλοδαπούς μαθητές της ελληνικής
Μ. Τασιούδη, Χ. Αλεξιάδου, Σ. Κωνσταντινίδου

20.00-20.20 Ο κειμενικός γραπτός λόγος και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του γραπτού λόγου των αλλόγλωσσων μαθητών ηλικίας 6-12 ετών
Ε. Ζούνη

20.20-20.40 Ζητήματα διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας σε τσιγγανόπαιδες. Απόψεις και θέσεις εκπαιδευτικών και μαθητών για διδακτικά εγχειρίδια ενισχυτικής διδασκαλίας στο πλαίσιο προγράμματος για την ένταξη τσιγγανοπαίδων στο σχολείο
Δ. Μπενέκος, Μ. Παραδιά, Α. Μήτσος

20.40-21.00 Συζήτηση

Δείννο

ΑΙΘΟΥΣΑ 3

Σάββατο, 5 Σεπτεμβρίου 2009

Ωρα

Αίθουσα 3

Γλώσσα και τεχνολογία

Θεματική: Νέες τεχνολογίες στη γλωσσική διδασκαλία

Προεδρείο: Η. Μασσαγγούρας - Δ. Κουτσογιάννης

9.00-9.30 Οι νέες τεχνολογίες στη γλωσσική διδασκαλία
Α. Μαυρογόνατος, Δ. Μπαραικτάρη, Λ. Κρεμμύδα, Ι. Λιάκος

9.30-9.50 Διδασκαλία της Νέας Ελληνικής μέσω συστημάτων αυτόματης επεξεργασίας φυσικών γλωσσών
Ε. Φίστα, Β. Φούφη

9.50-10.10 Παιδιά με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες: ανίχνευση γνωστικών παραμέτρων αναφορικά με την παραγωγή και επεξεργασία του γραπτού λόγου στη μητρική γλώσσα
Γκισούρη Στ., Αλευριάδου Αν., Τσακίριδου Ελ.

10.10-10.30 Τεχνολογίες WEB 3.0 και γλωσσική διδασκαλία. Μια πρόταση συνεργατικού εργαλείου διδασκόντων
Π. Αρβανίτης, Μ. Καρακοιλτσίδου

10.30-10.45 Νέες τεχνολογίες στη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος μέσα από το παραμύθι
Χρ. Κόζα, Μ. Κόζα

10.45-11.30 Διάλειμμα - Καφές

11.30-14.00 Επίσημη έναρξη

Θεματική: Νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Προεδρείο: Δ. Κουτσογιάννης - Α. Μιχάλης

10.45-11.30 Νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις και νέες τεχνολογίες στη γλωσσική διδασκαλία της ελληνικής σε νήπια αλλοδαπής καταγωγής
Κ. Μακρονάσου

17.00-17.20 Η Ελληνική Γλώσσα στην εποχή της Κοινωνίας της Πληροφορίας. Επίδραση της χρήσης των Greeklish stin orthografiki

ikanotita ton mathiton

Θ. Μουστάκα, Π. Παυλίτσα, Κ. Νταγκούλη, Θ. Μηράτσης

17.40-18.00 *Διδασκαλία της γραμματικής με αξιοποίηση ηλεκτρονικών σωμάτων κειμένων: μεθοδολογία, πηλεονεκτήματα και μειονεκτήματα*

Α. Μιχάλης

18.00-18.20 *ΤΠΕ στη διδασκαλία της γλώσσας στο νηπιαγωγείο: μια πρόταση με την αξιοποίηση του Multimedia Builder*

Α. Μουταφίδου, Α. Γεωργοπούλου, Θ. Μηράτσης

18.20-18.40 Συζήτηση

18.40-19.20 Διάλειμμα

Προεδρείο: **Γ. Ανδρουλάκης - Τρ. Κωτόπουλος**

19.20-19.40 *Παιδική γλώσσα και έμφυλη διάσταση της αυτοπαρουσίασης: η ταυτότητα ως ιδεατή γλωσσική κατασκευή*

Τρ. Κωτόπουλος, Ελ. Καρασαββίδου

19.40-20.00 *Διαδρομές στη Διδασκαλία της Ελληνικής ως ξένης γλώσσας: Το νέο εξ αποστάσεως πρόγραμμα κατάρτισης του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας*

Β. Παναγιωτίδου

20.00-20.20 *Πολιτισμικά κατάλληλη μεθοδολογία στη διδασκαλία από απόσταση της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας*

Γ. Ανδρουλάκης

20.20-20.40 *Αξιοποίηση λεξιλογίου ελληνικής προέλευσης στην εκμάθηση των Αγγλικών και των Γαλλικών ως ξένης γλώσσας από φυσικούς ομιλητές της ελληνικής γλώσσας μέσα από μια πολύγλωσση προσέγγιση*

Μ. Λούρδα, Σ. Καμαρούδης

20.40-21.00 Συζήτηση

Δείπνο

**Κυριακή
6 Σεπτεμβρίου 2009**

**Αξιοποίηση λεξιλογίου ελληνικής προέλευσης στην εκμάθηση των
αγγλικών και των γαλλικών ως ξένης γλώσσας από φυσικούς ομιλητές
της ελληνικής γλώσσας, μέσα από μία πολύγλωσση προσέγγιση**

Ματίνα Λούρδα

Παν/μιο Paris III- Sorbonne Nouvelle

Σταύρος Καμαρούδης

Παν/μιο Δυτικής Μακεδονίας- ΠΤΔΕ

Résumé

La formation continue des enseignants en langues en Grèce est presque inexistante ; même quand elle est dispensée, elle reste le plus souvent sans lendemain...

La plupart de nos enseignants parlent, à part leur langue maternelle, une seule langue étrangère, la *lingua franca* de notre époque, l'anglais.

Leurs connaissances sont limitées. Ils ne font aucun effort pour élargir leur savoir et leurs compétences. Et pourtant l'Union Européenne essaie de promouvoir le multilinguisme.

Notons aussi, que la mobilité des professeurs reste en Grèce une activité très marginale.

* * *

Le rôle de la langue grecque dans la formation du vocabulaire scientifique moderne, pour un grand nombre des langues européennes, notamment en sciences et dans le langage quotidien, fut déterminant. Le grec, sous ses deux formes, l'ancienne et la moderne, est très présent dans notre vie : dans les expressions et proverbes, dans la publicité, dans le nom des marques (p.ex., *Fanta*, *Hermès*, *Biotherm*), dans le choix des prénoms et même sur les panneaux signalétiques des autoroutes.

Le monde hellénique, comme le monde latin sont aussi très vivants dans nos habitudes langagières. Finalement, nous pourrions prétendre que presque toute l'Europe parle deux langues, le grec et le latin !

Les Français notamment ont eu recours au grec pour enrichir leur lexique, surtout scientifique (p.ex., *neurologue*, *botanique*, *pharmacie*), et à la littérature du grec ancien, pour fonder le genre théâtral en France. Toutefois, la langue grecque n'a donné que très peu de vocables entiers au français, puisque les mots grecs ont fourni surtout des racines plutôt que des véritables mots, ce qui a eu pour effet d'enrichir les procédés de construction de mots savants.

Certains termes simples proviennent directement du grec avec une adaptation graphique au français (p.ex., *démocratie*). Le recours à l'étymologie grecque connaît une nouvelle et grande expansion aujourd'hui non seulement en français, mais également dans d'autres langues indo-européennes telles que l'espagnol, le portugais, l'italien, l'anglais, etc...Cependant, ces transmissions ne vont pas toujours en ligne droite et il faut parfois se méfier.

* * *

Nous proposons un module de 10 heures (5 séances de 2 heures), destiné aux professeurs des langues.

Contenu :

1. Histoire sommaire du grec
2. Brève présentation du français avec insistance sur les influences étrangères (mots français venus d'ailleurs)
3. Les emprunts du français au grec. Catégorisation grec ancien/ byzantin/ moderne – exemples
4. Exercices pratiques et
5. Adaptation ludique pour la classe

Nous allons présenter un échantillon de notre travail, déjà expérimenté par une équipe de 5 professeurs (3 du secondaire et 2 du primaire) et va être appliquer très prochainement au programme de la formation continue à l'Université de la Macédoine d'Ouest.

Nous espérons élargir notre champ de recherche et d'application à toutes les langues romanes.

1. Εισαγωγή

Η επιμόρφωση των καθηγητών ξένων γλωσσών στην Ελλάδα είναι σχεδόν ανύπαρκτη· ακόμα όμως και όταν παρέχεται, δεν μπορεί να τους εξασφαλίσει με βεβαιότητα ένα καλύτερο αύριο.

Οι περισσότεροι καθηγητές μιλούν, εκτός απ' τη μητρική τους γλώσσα, μόνο μία ξένη γλώσσα, τη *lingua franca* της εποχής μας, τα αγγλικά.

Οι γνώσεις τους γύρω απ' τον τομέα των άλλων ξένων γλωσσών είναι περιορισμένες. Επιπλέον, τις περισσότερες φορές, δεν κάνουν δυστυχώς καμία προσπάθεια για να διευρύνουν τις γνώσεις τους και τις ικανότητές τους, παρόλο που η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπαθεί, το λιγότερο εδώ και μία δεκαετία, να προωθήσει την πολυγλωσσία με κάθε τρόπο. Σύμφωνα με τη *Λευκή Βίβλο*, κάθε νέος Ευρωπαίος, οφείλει να γνωρίζει ως το τέλος των σπουδών του, δύο ξένες γλώσσες και φυσικά τη μητρική του.

Από την άλλη πλευρά, αυτή η άγνοια των ξένων γλωσσών γενικά, μπορεί να οδηγήσει σε συμπεριφορές περιφρόνησης, ξενοφοβίας και ρατσισμού, ως προς τους αλλόφωνους μαθητές, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν πρόσφατα στη χώρα μας (πολιτικοί και οικονομικοί πρόσφυγες, κυρίως μετά το 1990).

Μπορούμε επίσης να παρατηρήσουμε, ότι η κινητικότητα των καθηγητών προς το εξωτερικό, παραμένει για την Ελλάδα μια μάλλον περιθωριακή δραστηριότητα. Συμβαίνει πολύ συχνά να υποδεχόμαστε συναδέλφους απ' το εξωτερικό, χωρίς ωστόσο να επισκεπτόμαστε κι εμείς με τη σειρά μας τις χώρες καταγωγής τους. Το φαινόμενο αυτό, δεν οφείλεται αποκλειστικά σε οικονομικούς λόγους. Αποτέλεσμα : λανθασμένες ιδέες, άγνοια της εκπαιδευτικής πραγματικότητας, ακόμα και ανάμεσα σε γειτονικές χώρες.

2. Προβληματική

Η εκμάθηση των αρχαίων ελληνικών γινότανε μέχρι πρόσφατα με παραδοσιακές μεθόδους, όχι και τόσο αποτελεσματικές, στις οποίες οφείλονταν οι ατελείς, γεμάτες φόβο και προκαταλήψεις γνώσεις. Από το 2003, εφαρμόζεται από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Αθηνών, ένα πρόγραμμα πολυθεματικών προσεγγίσεων, του οποίου οι κατευθυντήριες γραμμές παρουσιάζονται στην ηλεκτρονική διεύθυνση : (http://www.pi-schools.gr/programs/depps/index_eng.php).

Στα πλαίσια της διά βίου μάθησης, ποιες στρατηγικές πρέπει να υιοθετήσουμε ώστε να συμφιλώσουμε τους καθηγητές ξένων γλωσσών με την αρχαία ελληνική γλώσσα και τη δυναμική παρουσία της στις ευρωπαϊκές γλώσσες (τόσο στον επιστημονικό όσο και στον καθημερινό λόγο)

Με την ίδια προοπτική: ίσως και για τη δεύτερη κλασική γλώσσα, τα λατινικά; Μια απόπειρα απάντησης στα παραπάνω ερωτήματα αποτελεί και η παρούσα συμβολή.

3. Μεθοδολογία

Κριτήρια

- Συχνότητα: πρέπει να επιλέγουμε λέξεις ή ρίζες λέξεων αρκετά γνωστές και όχι σπάνιες ή εξεζητημένες, π.χ. : *βιβλιοθήκη (bibliothèque)* και όχι *ολογραφία (holographie)*.
- Διαφάνεια: η ετυμολογία πρέπει να είναι, τουλάχιστον στην αρχή, αρκετά εμφανής, π.χ. : *μικροβιολογία (microbiologie)*.
- Παιδαγωγική χρησιμότητα: μαθαίνουμε στους μαθητές λεξιλόγιο που θα μπορούσε να ξαναχρησιμοποιηθεί για τη δημιουργία καθημερινών κειμένων και όχι απαραίτητα επιστημονικών, π.χ. : *εκκλησία (église)* και όχι *μετακάρπιο (métacarpe)*.
- Πολιτιστική και μορφωτική αξία : υιοθετούμε κυρίως ιδέες και όχι αντικείμενα, π.χ. *φιλοσοφία (philosophie)* και όχι *φωτοφόρος (photophore)*.

4. Ελληνική γλώσσα

Ο ρόλος της ελληνικής γλώσσας στη διαμόρφωση του σύγχρονου επιστημονικού λεξιλογίου, για μεγάλο αριθμό ευρωπαϊκών γλωσσών, κυρίως στις επιστήμες αλλά και στην καθημερινή γλώσσα, υπήρξε καθοριστικός. Η ελληνική γλώσσα, και με τις δύο μορφές της, την αρχαία αλλά και τη σύγχρονη, είναι παρούσα σχεδόν σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής τους : σε εκφράσεις και σε παροιμίες: (*Il est bien **laconique** aujourd'hui, Cette découverte risque d'ouvrir la boîte de **Pandore***), σε διαφημίσεις και σε ονόματα εταιριών: (*Fanta, Biotherm, Hermès*), στην επιλογή των ονομάτων: (*Catherine*, γυναικείο όνομα, που προέρχεται από την ελληνική λέξη *καθαρός*), ακόμα και στις πινακίδες των αυτοκινητοδρόμων.

Ο ελληνικός κόσμος, όπως επίσης και ο λατινικός έχουν έντονη παρουσία και στις γλωσσικές τους συνήθειες. Τελικά μπορούμε να ισχυριστούμε πως σχεδόν όλη η Ευρώπη μιλάει δύο γλώσσες, τα ελληνικά και τα λατινικά!

5. Γαλλική γλώσσα

Οι Γάλλοι κυρίως κατέφυγαν στην ελληνική γλώσσα, για να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους, κυρίως το επιστημονικό (π.χ. *neurologue, botanique, pharmacie*) και στην αρχαία ελληνική γραμματεία για να θεμελιώσουν το θεατρικό είδος στη Γαλλία. Βέβαια, η ελληνική γλώσσα δεν έδωσε παρά ελάχιστες ολόκληρες λέξεις στα γαλλικά, αφού οι ελληνικές λέξεις έδωσαν κυρίως ρίζες και όχι απόφτες λέξεις, κάτι που είχε ως αποτέλεσμα τον εμπλουτισμό των μεθόδων δημιουργίας λόγιων λέξεων. Ο καθηγητής André Martinet τόνιζε κατά τις παραδόσεις του, ότι η γαλλική έχει δύο σάκους ριζών για την παραγωγή νέου λεξιλογίου. Και επειδή ο λατινικός έχει σχεδόν εξαντληθεί, η γαλλική προσφεύγει πρόθυμα στον ελληνικό.

Μερικοί απλοί όροι προέρχονται κατευθείαν από τα ελληνικά με μια γραφική προσαρμογή στα γαλλικά (π.χ. *démocratie*). Η προσφυγή στην ελληνική ετυμολογία γνωρίζει μια νέα και μεγάλη εξάπλωση σήμερα, όχι μόνο στα γαλλικά αλλά και σε άλλες ινδοευρωπαϊκές γλώσσες, όπως είναι τα ισπανικά, τα ιταλικά, τα αγγλικά κλπ...Ωστόσο, αυτές οι μεταβιβάσεις δεν ακολουθούν πάντα μια ευθεία γραμμή, γι' αυτό πρέπει να είμαστε προσεκτικοί. Τυχαίνει κάποιες φορές, δύο ελληνικές λέξεις να καταλήγουν στα γαλλικά με παρεμφερή εμφάνιση αλλά εντελώς διαφορετικό νόημα. Για παράδειγμα, η λέξη *φόνος*, τι έδωσε στη γαλλική γλώσσα ; Τίποτα απολύτως. Αντιθέτως, υπάρχουν γαλλικές λέξεις που έχουν κατάληξη *-phone* (*téléphone, magnétophone, francophone*), που προέρχονται όμως από την ελληνική λέξη *φωνή*. Πρέπει λοιπόν να είμαστε πολύ προσεκτικοί για να αποφύγουμε τέτοιου είδους λάθη.

6. Παιδαγωγικές εφαρμογές

Προτείνουμε ένα πρόγραμμα 10 ωρών (5 συνεδρίες των 2 ωρών), που απευθύνεται στους καθηγητές ελληνικής, αγγλικής, γαλλικής, ιταλικής και προσφάτως της ισπανικής και ρωσικής γλώσσας και φιλολογίας.

6.1 Περιεχόμενο:

6.1.1 Συνοπτική ιστορία της ελληνικής γλώσσας

Τα ελληνικά είναι μια γλώσσα που χρονολογείται από τον 15^ο αιώνα π.Χ. ως τις μέρες μας, με αδιάλειπτη παρουσία τριάντα πέντε αιώνων. Παρά την εξέλιξή της όλα αυτά τα χρόνια, παραμένει στο σύνολό της μια ιδιαίτερη και αξιόλογη γλώσσα, παρόλο που η προφορά της έχει αλλάξει αρκετά.

Η ιστορία της ελληνικής γλώσσας μπορεί να χωριστεί σε τέσσερις περιόδους.

- Την περίοδο της *Αρχαίας Ελληνικής*, με τέσσερις βασικές διαλέκτους, την αττική, την ιονική, τη δωρική, και την αιολική· από το 1500 ως το 323 π.Χ.
- Την περίοδο της *Κοινής Ελληνιστικής*, η οποία βασίζεται στην αττική διάλεκτο· από το 323 π.Χ. ως το 330 μ.Χ, δηλαδή τρεις αιώνες πριν και τρεις αιώνες μετά τη γέννηση του Χριστού.
- Τη *Μεσαιωνική*, από το 330 μ.Χ. ως τον 10^ο αιώνα μ.Χ, ή σύμφωνα με ορισμένους συγγραφείς, από το 330 μ.Χ. ως το 1453, ημερομηνία Άλωσης της Κωνσταντινούπολης, δηλαδή όλη την βυζαντινή περίοδο.
- Την περίοδο της *Νέας- Ελληνικής*, από τον 10^ο αιώνα μ.Χ. ως τις μέρες μας.

Φυσικά όλες αυτές οι ημερομηνίες δίνονται ενδεικτικά, γιατί οι γλωσσολογικές μεταβολές είναι τόσο «αργές» , έτσι ώστε μία περίοδος μπορεί να παρατείνεται στην επόμενη.

Η κλασική ελληνική γλώσσα παρουσιάζει : τρία γένη (αρσενικό, θηλυκό, ουδέτερο), δύο αριθμούς (ενικό και πληθυντικό), πέντε πτώσεις (ονομαστική, γενική, αιτιατική, κλητική, δοτική). Οι κλίσεις των ρημάτων περιλαμβάνουν: τρεις φωνές (ενεργητική, μέση, παθητική), έξι τύπους (απαρέμφατο, μετοχή, οριστική, προστακτική, υποτακτική, ευκτική), εφτά χρόνους (ενεστώτας, παρατατικός, αόριστος, μέλλοντας, παρακείμενος, υπερσυντέλικος, συντελεσμένος μέλλοντας)

Η ελληνική γλώσσα διατήρησε τη δομή της, καθ'ολη τη διάρκεια της εξέλιξής της, απλοποιώντας τη μορφολογία της. Για παράδειγμα, σήμερα υπάρχουν μόνο δύο φωνές. Ύστερα από την αναθεώρηση του συντάγματος, το 1976, η δημοτική είναι πλέον η επίσημη γλώσσα του κράτους.

6.1.2 Σύντομη παρουσίαση της γαλλικής γλώσσας, με έμφαση στις ξένες επιρροές (γαλλικές λέξεις που προέρχονται από αλλού)

Τα γαλλικά είναι μια λατινογενής γλώσσα που ομιλείται στη Γαλλία, απ'όπου και προέρχεται, καθώς επίσης και σε άλλες 54 χώρες, σε πέντε ηπείρους. Προερχόμενη από τα λατινικά, το πρώτο της κείμενο χρονολογείται από το 1539, όταν με το

Διάταγμα της Villers-Cotterêts γίνεται γλώσσα της διοίκησης και των δικαστηρίων. Ακολουθεί μία μεγάλη μεταρρύθμιση, η οποία θεσμοθετείται μέσω της προώθησης της γλώσσας από τους ακαδημαϊκούς.

Η κλασική γαλλική γλώσσα του 16^{ου} και 17^{ου} αιώνα, γίνεται η σύγχρονη γαλλική του 18^{ου} και από τον 16^ο και μετά εξαπλώνεται και εκτός των συνόρων της Ευρώπης. Με τη βοήθεια των αποικιών, εξαπλώνεται το 17^ο αιώνα στη Βόρεια Αμερική, τον 18^ο αιώνα στην Αφρική και αποκτά αμέσως παγκόσμιο χαρακτήρα. Παρόλ' αυτά, η γαλλική, χάνει την πολιτική επιρροή της, κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, εξ' αιτίας της ανταγωνίστριας αγγλικής γλώσσας.

Η γαλλική γλώσσα δεν απομονώθηκε ποτέ· δέχεται αλλά και δανείζει, αναπτύσσεται τόσο με τη βοήθεια των λατινικών, όσο και χωρίς αυτή. Επιπλέον, εμπλούτισε αρκετά το λεξιλόγιό της, αντλώντας από δεκάδες γλώσσες, κοντινές ή μακρινές, λέξεις που έχουν ιστορία...

Υπάρχουν εκατοντάδες λέξεις που δόθηκαν στη γαλλική γλώσσα από τους γερμανικούς εισβολείς. Αυτά τα δάνεια καλύπτουν όλους τους τομείς: ονόματα χρωμάτων (*blanc, bleu, gris*), ονόματα ζώων (*renard, écrevisse, martre*), καθώς επίσης και πολεμικούς όρους (*guerre, fleche*).

Τα δάνεια από την αραβική γλώσσα είναι εξίσου πολλά και στο μεγαλύτερο μέρος τους πρόκειται για επιστημονικούς όρους (*algèbre, chiffre, zénith, zéro*).

Η ιταλική γλώσσα έδωσε επίσης εκατοντάδες λέξεις σε διάφορους τομείς όπως : ενδύματα (*caleçon, pantalon, costume, veste*), πολεμική ορολογία (*alarme, alerte, sentinelle*), τέχνες (*dessin, coupole, esquisse, sérénade virtuose*).

Η επίδραση των ισπανικών στη γαλλική γλώσσα ήταν άμεση (*camarade, gitan, mantille, moustique, tomate*), ενώ η συνεισφορά των πορτογαλικών υπήρξε λιγότερο σημαντική. Πρέπει ωστόσο να θυμηθούμε ότι είναι πορτογαλικής καταγωγής λέξεις όπως : *caramel, marmelade, fétiche*. Σ' αυτή τη γλώσσα επίσης οφείλεται η εισαγωγή στο γαλλικό λεξιλόγιο, λέξεων όπως : *ananas, cajou, sagouin*. Τα πορτογαλικά έπαιξαν επίσης το ρόλο του μεσάζοντα για τη διάδοση λέξεων που προέρχονται από γλώσσες της Ασίας ή της Ινδονησίας.

Η γαλλική γλώσσα δανείστηκε κυρίως από τα λατινικά και τα ελληνικά. Άντλησε λέξεις απευθείας απ' τα λατινικά, δημιουργώντας ζεύγη- *doublets*, λέξεις με την ίδια ρίζα αλλά με διαφορετική σημασία, όπως *frêle* (εξελιγμένη μορφή του

λατινικού *fragilis*) και *fragile* (δανεισμένο από τα λατινικά). Ωστόσο, οι *doublets* δεν είναι κλώνοι· παρουσιάζουν συχνά, τουλάχιστον μία διαφορετική απόχρωση στο νόημα : το *épaule* είναι διαφορετικό από το *spatule*, το *écouter* δεν είναι το ίδιο με το *ausculter*, το δεύτερο έχει κυρίως τεχνική χροιά.

6.1.3 Δάνεια της γαλλικής γλώσσας από τα ελληνικά. Κατηγοριοποίηση αρχαία ελληνικά/ βυζαντινά/ νέα ελληνικά – παραδείγματα.

Αρχίζοντας από τα νέα ελληνικά, συναντάμε πολύ λίγες λέξεις, κυρίως στον τομέα της μαγειρικής ή του τουρισμού, π.χ. *feta*, *gyros*, *sirtaki*, *tsarouches*.

Όσον αφορά στα βυζαντινά ελληνικά, μπορούμε να παρατηρήσουμε έναν περιορισμένο αριθμό λέξεων σχετικά με την κουλτούρα και τον βυζαντινό πολιτισμό, π.χ. *hagiologie*, *chrysobulle*, *iconographie*.

Τα αρχαία ελληνικά διασώζονται μ'έναν τρόπο λίγο- πολύ ορατό μέσα σ'έναν μεγάλο αριθμό γαλλικών λέξεων. Μερικές απ' αυτές τις λέξεις μας είναι πολύ οικείες, ενώ άλλες ανήκουν σ'ένα πιο επιστημονικό λεξιλόγιο.

- Ορισμένες ελληνικές λέξεις εισήχθησαν στη γαλλική γλώσσα, μέσω των λατινικών, πριν από πολλά χρόνια. Ένα μεγάλο μέρος αυτών, έχει σχέση με το Χριστιανισμό και την εκκλησιαστική ζωή : *ange*, *aumône*, *église*, *énêque*, *prêtre*, *diacre*, *parole*, *évangile*, *histoire*.
- Η ελληνική γλώσσα έδωσε λόγιες λέξεις που σχετίζονται με επιστήμες ή με πνευματικές δραστηριότητες και έκαναν την εμφάνισή τους λίγο- πολύ πρόσφατα, μέσω διάφορων οδών : *biologie*, *chimie*, *arithmétique*, *géographie*, *géologie*, *psychologie*, *philosophie*, κλπ.
- Δίνει λοιπόν λέξεις που ανήκουν στις επιστήμες, την ιατρική, τον αθλητισμό, την τεχνολογία αλλά και τον πολιτικό λόγο : *chlore*, *phosphore*, *iode*, *migraine*, *apoplexie*, *anesthésie*, *cardiaque*, *athlète*, *disque*, *décathlon*, *pentathlon*, *triathlon*, *aristocratie*, *démocratie*, *despotisme*, *monarchie*, *oligarchie*, *tyrannie*.
- Υπάρχουν επίσης γαλλικές λέξεις που αποτελούνται από στοιχεία ελληνικά ή ελληνικής προέλευσης (προθέματα, επιθήματα, θέματα).

i. **Προθέματα** : π.χ. anti-, épi-, par(a)-, pro-
Epilogue, antibiotique, parabolique, propédeutique

ii. **Επιθήματα** : π.χ. -ite
Bronchite, artérite, arthrite

iii. **Θέματα που έγιναν κύρια στοιχεία μιας λέξης:**

Το θέμα *phone* (από την ελληνική λέξη *φωνή*), από την οποία προέρχονται τα : *aphone* (χωρίς φωνή), *lusophone* (αυτός που εκφράζεται στα πορτογαλικά).

Το πρόθεμα -a, ελληνικής προέλευσης, δηλώνει την απουσία, την έλλειψη (*anorexie* : *ανορεξία*)

Η ρίζα -mne (*mnèmè* : *μνήμη*) απ'όπου προέρχεται η *amnésie* (*αμνησία*), ή τα *moyens mnémotechniques* (*μνημοτεχνικά μέσα*).

iv. **Θέματα που λειτουργούν μέσα στα γαλλικά (μέσα σε σύνθετες λέξεις) σαν επιθήματα ή προθέματα:**

Thermomètre, bibliothèque

Το στοιχείο μπορεί να είναι είτε πρόθεμα, είτε επίθημα : *graphologie/télégraphe*.

v. **Λέξεις σε υβριδική μορφή, που αποτελούνται δηλαδή από ένα ελληνικό μέρος και από ένα γαλλικό :**

automobile, francophile, germanophobe

6.1.4 Πρακτικές ασκήσεις

Θα προτείνουμε κάποιες ασκήσεις, οι οποίες έχουν σαν στόχο να εμπλουτίσουν οι μαθητές μας τις γνώσεις τους και να αναπτύξουν δικούς τους τρόπους έκφρασης. Θα δείξουμε επίσης ότι η διεθνής και επιστημονική γλώσσα βασίζεται στη χρήση ελληνικών όρων. Κατά συνέπεια, οι ομιλητές της νέας- ελληνικής γλώσσας, θα κέρδιζαν στηριζόμενοι σ'αυτό το λεξιλόγιο, ως προς την ευκολότερη και ταχύτερη

εκμάθηση της αγγλικής και της γαλλικής, καθώς επίσης και της μητρικής τους γλώσσας.

6.1.5 Διαδικασία:

1) Για κάθε μία από τις παρακάτω λίστες, ζητήστε από τους μαθητές να αναγνωρίσουν σε ποιον τομέα ανήκουν (καθημερινότητα, πολιτικές επιστήμες κλπ)

- i. *ange, église, évêque, prêtre, évangile.*
- ii. *bronches, artère, métacarpe, métatarse.*
- iii. *neurologue, cardiologue, gynécologue.*
- iv. *athlète, disque, décathlon.*
- v. *dictature, démocratie, despotisme, monarchie, tyran.*
- vi. *amande, beurre, cerise.*
- vii. *enthousiasme, jalousie, paradoxe.*
- viii. *magnésium, phosphore, iode.*
- ix. *biologie, histoire, arithmétique, géographie, philosophie.*
- x. *Achille, Hector, Hippolyte, Narcisse, Alexandre, Philippe, Eugène, Christophe.*

Λύσεις :

- i. Θρησκεία
- ii. Καρδιολογία
- iii. Ιατρική
- iv. Αθλητισμός
- v. Πολιτική
- vi. Μαγειρική
- vii. Συναισθήματα
- viii. Χημεία
- ix. Επιστήμες
- x. Ονόματα

- 2) Διαχωρίστε τις παρακάτω λέξεις στα συστατικά τους. Η λέξη *biographie* για παράδειγμα αποτελείται από το *bios* (ελληνικό πρόθεμα) και το *graphie*.

Amphithéâtre, autobiographie, anthropologie, technologie, aérodrome, bibliographie, amphibie, périscope.

Βρείτε τη σημασία του καθενός, στηριζόμενοι στα στοιχεία που το αποτελούν.

Λύσεις :

- i. *Amphithéâtre* : *amphi* + *théâtre* = *auditoire assis en cercle*
- ii. *Autobiographie* : *auto* + *graphie* = *biographie de l'auteur faite par lui-même*
- iii. *Anthropologie* : *anthropo* + *logie* = *science qui étudie les caractères anatomiques et biologiques de l'homme*
- iv. *Technologie* : *techno* + *logie* = *théorie générale et étude spécifiques des techniques*
- v. *Aérodrome* : *aero* + *drome* = *air + terrain aménagé pour le décollage et l'atterrissage des avions*
- vi. *Bibliographie* : *biblio* + *graphie* = *répertoire des écrits relatifs à un sujet donné*
- vii. *Amphibie* : *amphi* + *bie* = *capable à vivre à l'air ou dans l'eau*
- viii. *Périscope* : *peri* + *scope* = *instrument d'optique à grand champ visuel*

- 3) Βρείτε τα αντίθετα των παρακάτω λέξεων :

Sympathie, synonyme, euphorie, monogamie, philanthrope.

Λύσεις :

- i. *Sympathie* : *antipathie*

- ii. *Synonyme : antonyme*
- iii. *Euphorie : dysphorie*
- iv. *Monogamie : polygamie*
- v. *Philanthrope : misanthrope*

4) Προτείνετε στους μαθητές να βρουν στα γαλλικά τις λέξεις που σημαίνουν

- i. *Αυτός που μιλάει πολλές γλώσσες*
- ii. *Που έχει πολλές συλλαβές*
- iii. *Που έχει παντρευτεί πολλές φορές*
- iv. *Που πιστεύει σε πολλούς θεούς*

Λύσεις :

- i. *Polyglotte*
- ii. *Polysyllabe*
- iii. *Polygamique*
- iv. *Polythéiste*

5) Θέστε αινίγματα του τύπου :

- i. *Πώς λέγεται η Σχολή όπου μαθαίνουμε πολλές τεχνικές ?*
- ii. *Πώς λέγεται το όργανο μέτρησης της θερμοκρασίας ?*
- iii. *Πώς ονομάζεται η φοβία για τους ανοιχτούς χώρους και τα δημόσια μέρη ?*
- iv. *Πώς λέγεται το αντίδοτο ?*

Λύσεις :

- i. *Polytechnique*
- ii. *Thermomètre*
- iii. *Agoraphobie*
- iv. *Antidote*

1. Προσαρμογή για την τάξη υπό παιγνιώδη μορφή

Οι ασκήσεις με μορφή παιχνιδιού μέσα στην τάξη, μπορούν να αποτελέσουν εξαιρετικά παιδαγωγικά βοηθήματα, με την προϋπόθεση ότι έχουν μελετηθεί σωστά πριν από τη χρήση τους. Κάνουν τη μάθημα ελκυστικό και δίνουν κίνητρα στους μαθητές, οι οποίοι τις δέχονται θετικά, όποιο κι αν είναι το επίπεδό τους ή η ηλικία τους. Συνήθως, προσφεύγουμε σε τέτοιου είδους ασκήσεις, όταν το κοινό μας είναι άτομα νεαρής ηλικίας, αλλά και οι ενήλικοι θα έπαιρναν ευχαρίστως μέρος σε τέτοιου είδους δημιουργικές ασκήσεις, αν και ο ίδιος ο καθηγητής έδειχνε ενδιαφέρον για κάτι τέτοιο.

- Παιχνίδια γύρω απ' τη γαλλική και την ελληνική γλώσσα
- Παιχνίδια γύρω απ' τον ελληνικό πολιτισμό και τη γαλλοφωνία
- Άλλα παιχνίδια
- Δημιουργία επικοινωνιακών παιχνιδιών
- Μετάφραση των σημερινών γαλλικών τοπωνυμίων στα ελληνικά, π.χ.. *Granville* μπορεί να γίνει *Μεγαλόπολις*, ή *Villeneuve* θα μπορούσε να μεταφραστεί ως *Νεάπολις*
- Βρείτε και υπογραμίστε στο κείμενο την ορολογία που προέρχεται από τα ελληνικά

Στο τέλος των πέντε συνεδριάσεων, θα δοθεί στους συμμετέχοντες ένα σύντομο ερωτηματολόγιο αξιολόγησης, για να μπορέσουμε να διορθώσουμε, όσο είναι δυνατόν, την προσέγγισή μας, που δεν επιθυμούμε και δεν πρέπει προφανώς, να είναι εξαντλητική.

Πρόκειται για ένα σημαντικό εργαλείο δουλειάς, για να ανακαλύψουμε όχι μόνο τα ελληνικά κάτω από τα γαλλικά (παραφράζοντας το γνωστό γαλλικό σλόγκαν του Μάη του '68 : *-κάτω απ'τους δρόμους, η παραλία-sous les pavés la plage*), αλλά κυρίως για να διευρύνουμε το μεταγλωσσικό πεδίο της σκέψης μας.

Σ' αυτό το συνέδριο, προσπαθήσαμε να δείξουμε ένα δείγμα της δουλειάς μας, ήδη εφαρμοσμένο στη διδακτική πράξη, από μία ομάδα πέντε καθηγητών (3 του γυμνασίου και 2 του δημοτικού). Οι παιδαγωγικές επιθεωρήτριες της περιοχής μας ήταν πρόθυμες να συνεργαστούν μαζί μας, παρέχοντάς μας, όχι μόνο στήριξη, αλλά και τις πολύτιμες παρατηρήσεις τους. Η πρότασή μας θα εφαρμοστεί πολύ σύντομα, σ' ένα μεγαλύτερο δείγμα, στα πλαίσια του προγράμματος Δια Βίου Μάθησης, του

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Πανεπιστημίου της Δυτικής Μακεδονίας και πιο συγκεκριμένα, στην Παιδαγωγική Σχολή της Φλώρινας. Επιπλέον είναι υπό προετοιμασία ένα DVD, καθώς επίσης και διδακτικό υλικό, για τους επιμορφωτές, τους καθηγητές, αλλά και τους φοιτητές.

Ελπίζουμε στο μέλλον να διευρύνουμε το πεδίο της έρευνάς και τον εφαρμογών μας και σε άλλες λατινικές γλώσσες. Για το σκοπό αυτό, η συμβολή σας θα ήταν σημαντική.

Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας (ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)

4 -6 Σεπτεμβρίου 2009

Νυμφαίο Φλώρινας

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Τμήμα Νηπιαγωγών
Εργαστήριο Γλώσσας και Προγραμμάτων
Γλωσσικής Διδασκαλίας

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Σας παρουσιάζουμε δύο κείμενα, το πρώτο στα γαλλικά, το δεύτερο στα αγγλικά, που σκιαγραφούν εύστοχα πιστεύουμε την πρότασή μας.

Παράρτημα 1

Προσφώνηση του καθηγητή Μ. Μπατρίνου, Πρόεδρο της ελληνικής Οργανωτικής Επιτροπής, στην έναρξη της 15^{ης} Συγκέντρωσης Ενδοκρινολόγων γαλλικής γλώσσας

Αθήνα, 6 Σεπτεμβρίου 1979

Φίλοι (amis) Γάλλοι (Français) και (et) Βέλγοι (Belges) Ιατροί (médecins) Ενδοκρινολόγοι (Endocrinologues),

Λέγω (je dis) ολίγες (quelques) φράσεις (phrases) σε γλώσσα (en langue) γνωστή (connue) σε όλους(à tous) τους συνέδρους (les synedres). Στην (à) ελληνική (hellénique) γλώσσα (langue) που (que) είναι (est) η βάση(la base) των (de) ιατρικών (medical) διατριβών (diatribes). Στη γλώσσα (à la langue) που (que) πολλοί (très, beaucoup) συχνά (fréquemment) γράφετε (vous écrivez) όλοι (tous) οι γαλλόφωνοι (les francophones) ενδοκρινολόγοι και (et) που (que) φέρει(porte) το συμπόσιό μας (notre symposium) : τα ανδρογόνα (les androgènes) οι ορμόνες (les hormones) που (que) χαρακτηρίζουν (caractérisent) τους άνδρες (les hommes).

Παράρτημα 2

Δήλωση από τον Ξενοφώντα Ζολώτα, Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος και Διοικητή του Ταμείου για την Ελλάδα, στην καταληκτική συνεδρίαση της Διεθνούς Τράπεζας, για ανοικοδόμηση και ανάπτυξη.

2 Οκτωβρίου 1959

Kyrie,

It is Zeus anathema on our epoch for the dynamism of our economies and the heresy of our economic methods and policies that we should agonize between the Scylla of numismatic plethora and the Charybdis of economic anaemia.

It is not my idiosyncrasy to be ironic or sarcastic but my diagnosis would be that politicians are rather cryptoplethorists.

Although they emphatically stigmatize numismatic plethora, they energize it through their tactics and practises.

Σημείωση: Όλες οι λέξεις του κειμένου είναι ελληνικής προέλευσης, εκτός από τους συνδέσμους.

Επιλεκτική Βιβλιογραφία

Babiniotis, G. 2007. *La langue grecque : Sa contribution à des notions essentielles de la Civilisation Européen* (Ελληνική Γλώσσα : Η συμβολή της σε Βασικές Εννοιες του Ευρωπαϊκού Πολιτισμού), dans le Livre Polythématique pour le Collège, Presses du Ministère de l'Education de Grèce et de l'Institut Pédagogique d'Athènes, Athenes, 209 p.

Bouffartigue, J. & Derlieu, A.M. 1981. *Trésors des Racines Grecques*. Paris : Belin.

Castigne, E. 2004. *Intercompréhension et Inférences*. Reims : Presses Universitaires de Reims.

Cellard, J. 2003. *Les Racines Grecques du Vocabulaire Français*. Bruxelles : De Boeck

Centre de la traduction littéraire, 1996. *La langue grecque dans l'Union européenne élargie. Plurilinguisme et ethnocentrisme linguistique. Actes du colloque La langue grecque dans l'Union européenne élargie. Plurilinguisme et ethnocentrisme linguistique*. Athènes, édition bilingue.